

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 21 oktober 2011

Mål nr

B 2613-11

KLAGANDE

PH

Ombud och offentlig försvarare: Advokat PS

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Grovt narkotikabrott m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom 2011-05-04 i mål B 2247-11

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar på det sättet hovrättens domslut att Högsta domstolen *dels* bedömer gärningarna under åtalpunkterna 2–8 och 10 som

Dok.Id 59517

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45-12:00
	103 12 Stockholm	E-post: hogsta.domstolen@dom.se	13:15-15:00
		www.hogstadamstolen.se	

narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64) och narkotika-smuggling enligt 3 § första stycket och 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, *dels* bestämmer påföljden till fängelse ett år.

För försvaret av PH i Högsta domstolen tillerkänns PS ersättning av allmänna medel med 38 698 kr. Denna kostnad ska stanna på staten. Av beloppet avser 16 324 kr arbete, 12 070 kr tidspillan, 2 565 kr utlägg och 7 739 kr mervärdesskatt.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

PH har yrkat att Högsta domstolen ska rubricera gärningarna under åtalpunkterna 2–8 och 10 som brott av normalgraden samt att Högsta domstolen i vart fall sätter ned fängelsestraffets längd.

Riksåklagaren har medgett att fängelsestraffets längd sätts ned.

Riksåklagaren har i Högsta domstolen justerat åtalet genom följande tillägg till gärningsbeskrivningarna under åtalpunkterna 2–8 och 10. *Gärningarna har utgjort led i en verksamhet som bedrivits systematiskt och i större omfattning och avsett en särskilt stor mängd narkotika, varför de är att anse som grova brott.*

DOMSKÄL

Brotten

1. PH ska i enlighet med hovrättens i den delen inte överklagade dom dömas för narkotikabrott vid fem tillfällen bestående i överlåtelse av sammanlagt 29 gram MDPV (åtalpunkterna 15–18 och 21) samt narkotikabrott och

narkotikasmuggling vid ett tillfälle bestående i att hon, delvis i överlåtelsesyfte, förvärvat och innehaft 8,5 gram MDPV som smugglats in (åtalspunkten 9).

2. PH har vidare enligt hovrättens dom gjort sig skyldig till grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling i åtta fall (åtalspunkterna 2–8 och 10). Hon har i överlåtelsesyfte förvärvat, smugglat in och innehaft MDPV, sammanlagt 347,7 gram. Brotten har bestått i att hon via Internet beställt MDPV från Kina som smugglats in till Sverige under perioden juli–oktober 2010. Leveranserna har vid flertalet tillfällen avsett 45 gram, vid ett tillfälle 30 gram samt vid det sista tillfället 47,7 gram.

3. Målet i Högsta domstolen gäller rubriceringen av de i punkt 2 nämnda brotten och påföljden för den samlade brottsligheten.

Lagreglering

4. Enligt 1 § första stycket narkotikastrafflagen (1968:64) straffas bl.a. förvärv av narkotika i överlåtelsesyfte samt innehav och överlåtelse av narkotika som narkotikabrott om gärningen sker uppsåtligen. I andra stycket hänvisas till lagen (2000:1225) om straff för smuggling där det i 6 § finns bestämmelser om narkotikasmuggling. Att gärningarna i detta mål är att bedöma enligt bägge lagarna saknar egentlig betydelse för påföljdsfrågan (se Högsta domstolens dom den 16 juni 2011 i mål B 5412-10, p. 6).

5. Den i narkotikastrafflagen föreskrivna straffskalan för narkotikabrott är fängelse i högst tre år. Straffskalan för grovt narkotikabrott är fängelse i lägst två och högst tio år. Enligt 3 § andra stycket ska vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt beaktas om det har utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett särskilt stor mängd

narkotika eller annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art. Det anges vidare att bedömningen ska grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det enskilda fallet.

Omständigheterna i detta mål

6. I fråga om bakgrunden till brotten finns inga andra uppgifter än de som PH har lämnat. Hon har berättat följande. Hon är narkotikamissbrukare. Vid tiden för brotten rökte hon MDPV flera gånger varje dag och kunde förbruka mer än ett gram dagligen. Hon arbetade från och till som kock på en förskola och rökte då inte under arbetstid. Hon beställde MDPV från Kina vid fyra tillfällen men leveranserna delades upp på åtta tillfällen, något som bestämdes av leverantören. Priset var 800 USD för 100 gram. Som regel var de fem till åtta vänner och bekanta som gick ihop för att finansiera och göra inköpen. Det var hon som gjorde beställningarna eftersom hon hade tillgång till dator och var van vid att använda Internet. Hon fick pengar av de andra och när narkotikan levererades delade hon upp den efter envars insats. Hon har inte gjort någon vinning på den narkotika som hon beställde för de andras räkning. Insatsbeloppen beräknades så att hon kunde täcka sina utgifter, t.ex. för att skicka pengar till leverantören. Sin egen andel brukade hon själv, tillsammans med sin pojkvän som också missbrukade MDPV. Hon sålde inte narkotika till andra än vänner och bekanta.

7. Den narkotika som avses i åtalspunkten 10 har beslagtagits och analyserats och visat sig ha en renhetsgrad på 88 procent. Övrig narkotika som åtalet avser har inte tagits i beslag och således inte heller analyserats.

Om MDPV

8. Katinon är den huvudsakliga centralstimulerande substansen i växten khat. Substanser som till strukturen liknar katinon men som är helsyntetiska kallas syntetiska katinoner. Under de senaste åren har flera syntetiska katinoner introducerats på den illegala marknaden. MDPV, metylon, mefedron, metedron, butylon, flefedron, nefyron och N-etylkatinon är exempel på narkotikaklassade syntetiska katinoner. MDPV, som narkotikaklassades den 1 februari 2010, är en av flera syntetiska droger som har introducerats via Internet. Det är en relativt ny drog och dess verkningar har observerats under en förhållandevis kort tid.

9. Det finns olika uppgifter om vad som är en normal missbruksdos av MDPV. Preparatet kan brukas på flera olika sätt och missbruksdosen beror till viss del på hur preparatet intas, t.ex. injiceras, röks eller ”sniffas” (tas genom näsan). Hovrätten har utgått från att en missbruksdos skulle motsvara 100 mg. Riksåklagaren har förklarat sig godta en uppskattning av missbruksdosen till 75 mg. Enligt riksåklagaren har MDPV, liksom andra syntetiska katinoner, normalt en hög renhetsgrad.

Om preparatets farlighet

10. Högsta domstolen har i en dom den 16 juni 2011 i mål B 5412-10 (p. 33) uttalat att mefedrons generella farlighet inte på något för straffvärdebedömningen i det målet avgörande sätt skiljer sig från amfetamins generella farlighet.

11. Av utredningen i förevarande mål framgår dels att MDPV, mefedron, butylon och metedron uppvisar betydande likheter, såväl när det gäller kemisk struktur som i fråga om egenskaper, effekter, missbruk, beroende och

giftighet, dels att syntetiska katinoner generellt har samma verkningar. Den i målet förebringade utredningen ger stöd för att MDPV och mefedron, liksom andra syntetiska katinoner, bör jämföras i farlighetshänseende.

12. Av det anförda följer att Högsta domstolens uttalande i den nyss nämnda domen äger giltighet även för MDPV och andra syntetiska katinoner, såvitt nu kan bedömas. MDPV skiljer sig sålunda inte från amfetamin på något för straffvärdebedömningen i målet avgörande sätt i fråga om generell farlighet.

Grovt brott?

13. Riksåklagaren har gjort gällande att brotten enligt punkt 2 ovan är att bedöma som grova med hänsyn till att gärningarna utgjort led i en verksamhet som bedrivits systematiskt och i större omfattning och avsett en särskilt stor mängd narkotika.

14. Regleringen av förhållandet mellan narkotikabrott enligt 1 § och grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen tillkom genom lagstiftning som trädde i kraft år 1981 (prop. 1980/81:76). Lagändringarna innebar bl.a. en höjning av den lägre straffgränsen för grovt narkotikabrott och en ändring av kriterierna för när grovt narkotikabrott föreligger. Ett huvudsyfte med ändringarna var att beteckningen grovt brott – och därmed den strängare straffskalan – skulle förbehållas de allvarligaste gärningarna. Avsikten var att också andra omständigheter än mängden skulle tillmätas ökad betydelse vid bedömningen av om brottet är grovt. Rubriceringen grovt brott är avsedd för främst sådana allvarliga gärningar som ingår i en organiserad narkotikahandel med inriktning på att i vinningssyfte sprida missbruk och utnyttja missbrukarnas beroende.

15. I förarbetena till ändringen år 1981 anges som en utgångspunkt att missbruksrelaterad narkotikabrottslighet i större utsträckning än tidigare bör kunna bedömas som normalbrott. Som exempel anförs att en yngre narkotikamissbrukare som överlåter eller medverkar till en överlåtelse av narkotika i det huvudsakliga syftet att finansiera ett eget missbruk inte bör träffas av den straffskärpning som höjningen av minimistraffet för grovt brott innebär. Vidare uttalas att det i sådana situationer ofta rör sig om förhållandevis stora kvantiteter narkotika, men att det inte sällan är beroende av tillfälligheter vilken mängd brottet har avsett i det enskilda fallet (a. prop. s. 206).

16. Samtidigt betonas i förarbetena att det inte som skäl för strafflindring kan åberopas att gärningsmannen själv brukar narkotika när det är fråga om brottslighet av ”verkligt allvarlig natur, t.ex. när gärningsmannen tagit befattning med narkotika i stor omfattning eller när gärningen är ägnad att leda till en omfattande spridning av missbruket” (a. prop. s. 208). Hänsynslösheten i gärningsmannens förfarande ska alltså tillmätas ökad betydelse vid bedömningen.

17. PH har gått samman med missbrukande bekanta och gjort inköp av MDPV via Internet. Hon förvärvade själv sådana mängder att hon hade möjlighet att, i vart fall till en viss del, tillgodose sin pojkväns behov av droger. Hon har inte haft något vinstsyfte och hennes handlande har inte präglats av någon hänsynslöshet. De ifrågavarande brotten är inte av sådan karaktär och har inte heller avsett sådana mängder att de är att bedöma som grova. Brotten ska därför bedömas som narkotikabrott och smuglingsbrott av normalgraden.

Utgångspunkter för bedömningen av brottslighetens straffvärde

18. I 29 kap. 1 § första stycket brottsbalken föreskrivs att straffet med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning ska bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. Den tillämpliga straffskalan för de aktuella brotten är fängelse i högst tre år.

19. Vid bestämmande av straffet ska beaktas att straffskalorna för narkotikabrott och grovt narkotikabrott sammanfaller i den övre delen för brott av normalgraden och den nedre delen för det grova brottet (två till tre år). I sådana situationer tillämpas, när fråga inte är om flerfaldig brottslighet, ytterst sällan den övre del av straffskalan för brott av normalgraden som överlappar det grova brottets straffskala.

20. Eftersom det är fråga om ett gemensamt straff för flera brott kan straffet enligt 26 kap. 2 § brottsbalken bestämmas till fängelse i högst fyra år. Utgångspunkten vid straffvärdebedömningen av flerfaldig brottslighet är i regel det allvarligaste av brotten. Till straffvärdet för det brottet läggs därefter en efter hand minskande del av straffvärdet för vart och ett av de övriga brotten i ordning efter brottens allvar. Faktorer som kan vara av betydelse för reduktionens storlek är vilken typ av brott det är fråga om samt vilket tidsmässigt eller annat samband som kan finnas mellan brotten (se NJA 2008 s. 359). Skälen för att avvika från vad som skulle följa av en ren kumulation minskar ju svagare sambanden är mellan de olika brotten (se NJA 2009 s. 485).

Straffvärdet avseende de enskilda brotten

21. Särskilt när det gäller brottslighet som inte är grov är arten och mängden av den narkotika som en tilltalad har befattat sig med viktiga faktorer vid bedömningen av straffvärdet. För att främja intresset av en enhetlig rättstillämpning bör då eftersträvas inte endast att en adekvat jämförelse av den allmänna farligheten av olika preparat kan göras, utan också att farligheten av olika mängder av de olika preparaten ska kunna jämföras.

22. Det har redan konstaterats (se p. 12) att MDPV, när det gäller artbedömningen, på nuvarande kunskapsstadium får anses tillhöra en grupp narkotika av ungefär samma farlighetsgrad som amfetamin. En annan fråga är om preparaten i mängdhänseende är jämförbara.

23. Det vanligaste vid mängdjämförelser har varit att man har utgått från en ”normal missbruksdos”. En sådan dos definieras då som den mängd av preparatet som ger den avsedda ruseffekten för en inte tillvand person. Utredningen i målet tillåter emellertid inte några bestämda slutsatser beträffande hur farligheten av olika mängder av MDPV förhåller sig till amfetamin (jfr p. 9). I den mån det föreligger någon skillnad förefaller MDPV att vara i mängdhänseende farligare än amfetamin, men den osäkerhet som finns bör räknas den tilltalade till godo. Under alla förhållanden finns det inte tillräckligt stöd för att i mängdhänseende bedöma MDPV annorlunda än amfetamin.

24. Art och mängd är emellertid inte de enda faktorer som ska beaktas vid bedömningen av straffvärdet. De utgör endast en del av bedömningsunderlaget. Som Högsta domstolen framhöll i sin dom den 16 juni 2011 i mål B 5412-10 är det angeläget att omständigheter vid sidan av art och mängd tillmäts större betydelse vid bestämningen av straffvärdet än vad som ofta har

skett. Det gäller inte bara vid grova brott – som var aktuella i det målet – utan även vid brott av normalgraden. En samlad bedömning av alla relevanta faktorer leder alltså till att straffvärdet kan bli såväl högre som lägre än vad det blir om bara art och mängd beaktas.

25. Vidare måste de straffvärden som framgår av den av domstolarna ofta använda amfetamintabellen, som utgår från mängd, anses vara för höga. En sänkning av dessa värden följer som en naturlig konsekvens av den nämnda domen och möjliggör en mer differentierad straffvärdebedömning – inom den ram som anges i punkt 19 – utan att brottet blir att bedöma som grovt.

26. De brott som är av störst betydelse för straffmätningen i detta mål är de närmast identiska fyra beställningar av MDPV som har resulterat i åtta leveranser (se punkt 2 ovan). Varje sådan beställning bör i straffvärdehänseende bedömas som en gärning och därmed som ett brott.

27. Det har inte framkommit annat än att PHs förvärv, till den del de inte har varit avsedda för henne själv och hennes pojkvän, till en övervägande del har utgjort ursprungliga samköp. Det förefaller ha varit mer eller mindre tillfälliga faktorer som ledde till att PH var den som utförde beställningarna. Det har varit fråga om utpräglad missbruksrelaterad brottslighet och hon har inte utfört gärningarna i vinstsyfte.

28. Mot bakgrund av det anförda ska vid en samlad bedömning envar av de fyra större beställningarna anses ha ett straffvärde på fängelse i sex månader.

Straffvärdet av brottsligheten i dess helhet

29. PH har – utöver vissa andra brott av underordnad betydelse för påföljdsbestämningen – alltså gjort sig skyldig till fyra brott som vart och ett

har ett straffvärde svarande mot fängelse i sex månader. Eftersom det är fråga om missbruksrelaterade brott avseende narkotika med starka tidsmässiga samband finns det vid bedömningen av den sammantagna brottslighetens straffvärde skäl för en betydande avvikelse från vad som skulle följa av en ren kumulation av straffvärdet för brotten. Den samlade brottslighetens straffvärde motsvarar fängelse i ett år.

30. Bestämmelsen i 29 kap. 2 § brottsbalken föranleder inte någon annan bedömning. Visserligen ska efter den lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2010 som försvårande omständighet anses att brottet utgjort ett led i en brottslighet som har utövats systematiskt. I fråga om upprepade förvärv av narkotika som beror på eget missbruk är dock sambandet mellan brotten i regel inte sådant att brottsligheten är att anse som systematisk i den mening som avses i bestämmelsen. Sådan är situationen beträffande den brottslighet som PH har gjort sig skyldig till.

Billighets skäl?

31. Som särskilda skäl för ett lindrigare straff har PH åberopat den långa häktningstiden och de konsekvenser som hennes frihetsberövande har fått för hennes fyraårige son. Under den tid PH har varit frihetsberövad har sonen liksom tidigare bott hos morföräldrarna. Omständigheterna är inte sådana att de med tillämpning av 29 kap. 5 § 8 brottsbalken påkallar att PH får ett lägre straff än det som brottslighetens straffvärde motiverar.

Påföljdsval

32. Straffvärdet och arten av de brott PH har gjort sig skyldig till är sådana att straffet normalt ska bestämmas till fängelse. Några skäl att avvika från ett straff bestämt efter straffvärdet har inte framkommit.

33. PH ska mot bakgrund av det anförda dömas till fängelse i ett år.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Severin Blomstrand,
Lena Moore, Johnny Herre och Agneta Bäcklund (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Anna Eleblad